

Mål C-21/22

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

7 januari 2022

Domstol som begär förhandsavgörande:

Sąd Okręgowy w Opolu (Polen)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

10 december 2021

Klagande:

OP

Saken i det nationella målet

Det nationella målet handlar om besvär som ingetts av OP mot ett av biträdande notarie i Polen meddelat beslut att inte upprätta en notariebestyrkt handling; det är därvid fråga om ett notariebestyrkt testamente, i en ukrainsk medborgares namn, innehållande en lagvalsklausul om att ukrainsk rätt ska vara tillämplig på arvet i dess helhet och om att den i ukrainsk lag föreskrivna arvsordningen ska frångås.

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Den hänskjutande domstolen har ställt två frågor. Den hänskjutande domstolen har ställt sin första fråga för att få klarhet i huruvida artikel 22 i förordning nr 650/2012, enligt vilken en person får låta rätten till sitt arv i dess helhet styras av lagen i den stat där personen är medborgare, även omfattar tredjelandsmedborgare. Den andra frågan avser fastställandet – för det fall det finns ett bilateralt avtal mellan en medlemsstat och ett tredjeland, vilket visserligen inte reglerar lagvalsfrågan men som anger tillämplig lag – av det ömsesidiga förhållandet mellan nämnda avtal och förordning samt av hur denna normhierarki inverkar på möjligheten för en tredjelandsmedborgare att välja tillämplig lag i enlighet med artikel 22, jämförd med artikel 75, i förordningen.

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

- 1) Ska artikel 22 i förordning nr 650/2012 tolkas så, att en person som inte är medborgare i Europeiska unionen får låta rätten till sitt arv i dess helhet styras av lagen i den stat där personen är medborgare?
- 2) Ska artikel 75 i förordning nr 650/2012, jämförd med artikel 22 i nämnda förordning, tolkas så, att – i en situation där ett bilateralt avtal mellan en medlemsstat och ett tredjeland inte reglerar lagvalsfrågan i arvsrättsliga spörsmål men anger tillämplig lag i arvsrättsliga spörsmål – en medborgare i ett sådant tredjeland som är bosatt i en medlemsstat som är bunden av nämnda bilaterala avtal får välja vilken lag som ska gälla?

Anförda unionsbestämmelser

Artikel 81.2 c FEUF

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 650/2012 av den 4 juli 2012 om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt godkännande och verkställighet av officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg (EUT L 38, 2012, s. 22) (nedan kallad förordningen); skäl 38 samt artiklarna 22 och 75.

Anförda nationella bestämmelser

Umowa polsko-ukraińska z dnia 24 maja 1993 r. o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych (Avtalet mellan Polen och Ukraina av den 24 maj 1993 om inbördes rättshjälp och rättsförhållanden inom civil- och straffrättens område), undertecknat i Kiev den 24 maj 1993 (Dz.U. 1994 nr 96, pos. 465): artiklarna 36, 37;

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (lagen om internationell privaträtt av den 4 februari 2011) (Dz.U. 2011 nr 80, pos. 432): artikel 66a;

Ustawa z 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (lagen om notarieämbetet av den 14 februari 1991) (Dz. U. 1991 nr 22, pos. 91): artiklarna 81, 81a, 82 och 83;

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (civilprocesslagen av den 17 november 1964) (Dz.U. 1964 nr 43, pos. 296) (nedan kallad kpc): artikel 366.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 OP har enbart ukrainskt medborgskap och är bosatt i Polen. OP är tillsammans med sin make enligt den lagstadgade förmögenhetsordningen med tillökningsgemenskap delägare i en bostad belägen i Polen. I Polen vände hon sig till en notarie och gav notarien i uppdrag att upprätta ett notariebestyrkt testamente innehållande en klausul om att ukrainsk rätt ska vara tillämplig och om att den i nämnda rättsordning föreskrivna arvsordningen ska frångås.
- 2 Den 10 juli 2020 beslutade den biträdande notarien att inte upprätta någon sådan notariebestyrkt handling beträffande förordnandet om att ukrainsk rätt skulle tillämpas, eftersom han ansåg att det i testamentet angivna förordnandet om

ukrainsk rätt skulle strida mot lagen, närmare bestämt mot artikel 81 i lagen om notarieämbetet.

- 3 OP anförde besvär hos den biträdande notarien som vid prövningen av besväret inom ramen för sin egenkontroll försökte inleda ett förfarande för förhandsavgörande i vederbörlig ordning, men genom beslut av den 1 september 2021 i mål C-387/20, OKR, förklarade EU-domstolen att tolkningsfrågan inte kunde tas upp till prövning. Den biträdande notarien avvisade besväret.
- 4 OP överklagade vid den hänskjutande domstolen. Hon yrkade att avvisningsbeslutet skulle undanröjas i sin helhet och att en begäran om förhandsavgörande skulle hänskjutas till EU-domstolen.

Parternas huvudargument

- 5 Som skäl för sitt beslut att inte upprätta en notariebestyrkt handling hänvisade den biträdande notarien, för det första, till en aspekt som avser den personkrets som omfattas av förordningens tillämpningsområde. Den biträdande notarien har i detta sammanhang hänvisat till ett beslut, som han anser vara bindande, meddelat av Sąd Okręgowy w Opolu (Regiondomstolen i Opole, Polen) den 28 februari 2020; detta beslut meddelades i ett mål rörande liknande omständigheter som förevarande ärende, och det slogs i beslutet fast att det enligt artikel 22 i förordningen är möjligt endast för medborgare i Europeiska unionens medlemsstater att välja vilken lag som ska tillämpas på ett arv i dess helhet. Att förordningen inte är tillämplig på tredjelandsmedborgare framgår likaledes, enligt den domstolens uppfattning, av första meningen i skäl 38 i förordningen som anger unionsmedborgarnas möjlighet att välja tillämplig arvslagstiftning och av artikel 81.2 c FEUF som utgör den rättsliga grunden för förordningen. Enligt artikel 81.2 c FEUF är en förordning den åtgärd som ska vidtas för att säkerställa att medlemsstaternas bestämmelser om lagkonflikter och om domstolars behörighet är förenliga med varandra.
- 6 För det andra har den biträdande notarien påpekat att de bilaterala avtal som medlemsstaterna ingått med tredjeländer har företrädde framför förordningen i enlighet med artikel 75 däri. I det polsk-ukrainska bilaterala avtalet av den 24 maj 1993 om inbördes rättshjälp och rättsförhållanden inom civil- och straffrättsens område föreskrivs inte någon möjlighet att välja tillämplig lag i arvsrättsliga spörsmål. I artikel 37 i det polsk-ukrainska avtalet regleras tillämplig lag i arvsrättsliga spörsmål på så sätt att det är ukrainsk lag som är tillämplig lag i samband med arv av aktuell lös egendom, i det att det är lagen i det land där vederbörande är medborgare (punkt 1), medan det är lagen i det land där egendomen är belägen som är tillämplig då det är fråga om arv av fast egendom (punkt 2). Det finns därför ingen möjlighet att harmonisera arvsrätten.
- 7 OP överklagade beslutet till den hänskjutande domstolen och gjorde därvid gällande att den biträdande notarien tolkat artiklarna 22 och 75 i förordningen på ett felaktigt sätt.

- 8 Vad gäller artikel 22 första meningen i förordningen har OP hänvisat till bestämmelsens ordalydelse, där det anges att "[e]n person" får låta rätten till sitt arv i dess helhet styras av lagen i den stat där personen är medborgare. OP har även påpekat att artikel 22 i förordningen återfinns i kapitel III, som innehåller allmänna lagvalsregler. Enligt artikel 20 i förordningen ska den lag som anges i denna förordning tillämpas oavsett om det är en medlemsstats lag eller inte. OP anser att detsamma ska gälla i fråga om den lag som en person har valt som tillämplig i enlighet med artikel 22 i förordningen.
- 9 Vad gäller artikel 75 i förordningen, anges det däri att förordningen "inte [ska] påverka" tillämpningen av avtal mellan medlemsstaterna och tredjeländer; OP har därvid gjort gällande att en parallell tillämpning av förordningen och ett sådant avtal inte innebär att polska myndigheter i fråga om polsk-ukrainska spörsmål i fråga om arv enligt ett sådant avtal ska tillämpa lagvalsregler då de fastställer tillämplig lag utifrån objektiva anknytningsmoment. Eftersom artikel 37 i det polsk-ukrainska avtalet inte behandlar frågan om val av tillämplig arvslagstiftning, kan den, i en sådan situation, inte ha företräd framför regleringen i artikel 22 i förordningen, som reglerar just denna fråga och tillåter val av tillämplig lag.
- 10 OP har även uppgett att den biträdande notariens beslut att inte upprätta ett testamente med en klausul som innebär att ukrainsk rätt blir tillämplig i Polen är desto mer rättsvidrigt då ett sådant testamente torde kunna upprättas i alla andra medlemsstater (då de inte är bundna av det aktuella avtalet med Ukraina); beslutet innebär dessutom en fragmentering av arvet, vilket strider mot den arvsrättsliga universalitetsprincipen (*lex successionis*), vars betydelse betonades av EU-domstolen i domen C-218/16, Kubicka.
- 11 I sitt svar på besväret vidhöll den biträdande notarien ståndpunkten att det polsk-ukrainska avtalet skapar ett separat system för att fastställa vilken lag som är tillämplig i arvsrättsliga spörsmål, vilket i sin helhet har företräd framför det system som följer av förordningen, inklusive artikel 22 i denna.
- 12 Den biträdande notarien uppmärksammade dock också det faktum att detta avtals företräd, som också erkänns i doktrinen och som leder till en uppdelning av tillämplig lag (en lag är tillämplig på lös egendom och en annan lag är tillämplig på fast egendom), gör det mycket svårt att upprätta ett testamente för ett stort antal ukrainska medborgare som är bosatta i Polen. Med tanke på systemvikten av det rättsliga problemet i det aktuella fallet stödde den biträdande notarien OP:s begäran om att hänskjuta frågan till EU-domstolen för ett förhandsavgörande.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 13 Vad gäller den första frågan har den hänskjutande domstolen för det första påpekat att den ungerska och den polska regeringen samt Europeiska kommissionens i sina yttranden i mål C-387/20, OKR, har varit eniga om att artikel 22 i förordningen ger en person som inte är unionsmedborgare möjlighet att välja lagen i den tredjestat vars nationalitet personen har vid tidpunkten för

valet eller vid dödsfallet som tillämplig lag på arvet i dess helhet. Den hänskjutande domstolen har med hänvisning till artikel 366 kpc visserligen konstaterat att ovannämnda avgörande som meddelats av Sąd Okręgowy w Opolu (Regiondomstolen i Opole) den 28 februari 2020, i vilket den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet för artikel 22 i förordningen ska tolkas på så sätt att endast medlemsstaternas medborgare omfattas, vilket av den biträdande notarien anses utesluta möjligheten att upprätta den notariebestyrkta handling som begärts, inte är bindande i förevarande fall. Den hänskjutande domstolen anser dock att det är nödvändigt att domstolarna antar en enhetlig ståndpunkt i den omtvistade frågan och har i det syftet ställt den första tolkningsfrågan till EU-domstolen.

- 14 Vad gäller den andra frågan har den hänskjutande domstolen för det första hänvisat till den ståndpunkt som den ungerska och den polska regeringen samt Europeiska kommissionen har intagit i sina yttranden i mål C-387/20, OKR, av vilka det framgår att artikel 75 i förordningen har tolkats på olika sätt. Enligt den ungerska regeringen kan förordningen inte påverka tillämpningen av internationella konventioner som en eller flera medlemsstater har tillträtt vid tidpunkten för antagandet av denna förordning och som rör frågor som omfattas av bestämmelserna i denna förordning. I en sådan situation ska tillämplig lag enligt den hänskjutande domstolen fastställas enbart på grundval av lagvalsreglerna i detta avtal och när det bilaterala avtalet ”tiger” vad gäller lagvalet har en tredjelandsmedborgare som är bosatt i den medlemsstat som är part i avtalet inte rätt att välja tillämplig arvslagstiftning. Kommissionen ansåg också att när det i ett bilateralt avtal mellan en medlemsstat och ett tredjeland fastställs vilken lag som ska tillämpas på arv på grundval av objektiva anknytningsmoment som inte gör det möjligt för parterna att välja en annan tillämplig lag, är det uteslutet för en medborgare i ett tredjeland som är bundet av ett sådant avtal att välja tillämplig lag. Den polska regeringen var emellertid av en annan uppfattning och hävdade att i en situation där ett bilateralt avtal mellan en medlemsstat och ett tredjeland inte reglerar lagvalsfrågan i arvsrättsliga spörsmål utan endast anger vilken lag som är tillämplig i arvsrättsliga spörsmål, kan en medborgare i ett sådant tredjeland som är bosatt i en medlemsstat som är bunden av det bilaterala avtalet välja lagen i det tredjelandet, även om lagen i den valda staten inte föreskriver lagval i arvsrättsliga spörsmål.
- 15 För det andra har den hänskjutande domstolen konstaterat att det inte heller finns någon enhetlig ståndpunkt i Polen vad gäller tolkningen av artikel 75 i förordningen. Den har påpekat att enligt Republiken Polens uppfattning, som är en av parterna i ovannämnda avtal från år 1993, ville de stater som är parter i avtalet att valet av tillämplig lag på arv skulle undantas. Om detta ska anses utgöra en bindande tolkning som gjorts av den stat som avfattat och undertecknat ovannämnda avtal, återstår det att avgöra huruvida Ukrainas regering har tolkat de ovannämnda bestämmelserna i 1993 års avtal på liknande sätt. Samtidigt har den hänskjutande domstolen fäst uppmärksamheten på att associeringsavtalet mellan Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen och deras medlemsstater, å ena sidan, och Ukraina, å andra sida undertecknades den 29 maj

2014. Såsom framgår av artikel 24.1 i det avtalet har Ukraina och Europeiska unionen förklarat att de ska gynna det civilrättsliga samarbetet och tillnärma den ukrainska lagstiftningen till Europeiska unionens lagstiftning.

- 16 Med hänvisning till den polska litteraturen på området konstaterar den hänskjutande domstolen att mot bakgrund av tolkningen av artikel 66a i lagen om internationell privaträtt av den 4 februari 2011 tillerkänner vissa författare förordningen företräde framför de bilaterala konventioner som Polen har ingått med Belarus, Ryssland och Ukraina. Enligt en annan uppfattning regleras frågan om förhållandet mellan förordningen och konventionerna i själva förordning nr 650/2012 i dess artikel 75.1 första meningen, enligt vilken dessa frågor har undantagits från förordningens tillämpningsområde.
- 17 Med hänvisning till tillkomsthistorien för artikel 75 i förordningen har den hänskjutande domstolen erinrat om att denna bestämmelse, i dess ursprungliga lydelse, var knapphändig och tydlig och att den, i händelse av konflikt mellan bestämmelser, gav internationella avtal företräde – med, enligt förordningens ordalydelse, förbehåll för avtal som ingåtts mellan de medlemsstater som tillämpade nämnda förordning, samtidigt som den hänvisade till artikel 307 i EG-fördraget i den lydelse som var tillämplig vid den aktuella tidpunkten, i vilken det angavs att det var nödvändigt att undanröja eventuella oförenligheter mellan fördraget och bestämmelser i avtal med tredjeland – lagstiftaren beslutade slutligen att utesluta denna hänvisning.
- 18 Den hänskjutande domstolen har, vid bedömningen av de argument som framförts till stöd för att förordningen ska ges företräde, ställt ytterligare ett antal frågor, bland annat om det föreligger en potentiell diskriminering av personer som är bosatta i Europeiska unionen men inte är medborgare i en EU-medlemsstat samt om lagvalsregler i ett stort antal internationella avtal är obsoleta. Den hänskjutande domstolen vill även, mot bakgrund av tidigare rättspraxis från EU-domstolen, få klarhet i huruvida friheten att välja tillämplig lag inte måste anses som en nödvändig beståndsdel på området civilrättsligt samarbete.
- 19 Den hänskjutande domstolen uttrycker dessutom oro över att om förordningen inte tillerkänns företräde, finns det en risk för att de olika medlemsstater som tillämpar förordningen, till följd av de bilaterala avtal som slutits, ur lagvalsrättslig synvinkel kommer att inta olika uppfattningar i fråga om arvet efter en och samma arvlätare. Polen är bundet av bilaterala avtal, innehållande lagvalsregler avseende arvsrättsliga spörsmål som inte föreskriver val av tillämplig lag, med fyra stycken tredjeländer vars medborgare i relativt stort antal bor i Polen; Ukraina, Belarus, Ryssland och Vietnam (men även med länder i före detta Jugoslavien som inte är EU-medlemsstater, Kuba, Libyen, Nordkorea och Mongoliet). Tyskland har däremot sådana avtal med Turkiet, Iran och länder i före detta Sovjetunionen. Österrike har sådana avtal med länder i före detta Jugoslavien som inte är EU-medlemsstater, Iran och Ryssland. En enhetlig lösning av frågan om hierarkin vad gäller de rättsregler som är föremål för prövning förefaller därför vara viktig både med tanke på rättsordningen i ett antal medlemsstater och ett enhetligt gemensamt

system av lagvalsregler som utarbetats i samband med deras harmonisering, och detta är även nödvändigt för att säkerställa en enhetlig tolkning inom förordningens hela geografiska tillämpningsområde.

ARBETSDOKUMENT